

HÍREK

BESZÁMOLÓ „AZ ÚJ ANYAKÖNYVI TÖRVÉNY HATÁSAI A LEVÉLTÁRI KUTATÁSOKRA” CÍMŰ KONFERENCIÁRÓL

A Fialat Levéltárosok Egyesülete *Az új anyakönyvi törvény hatásai a levéltári kutatásokra* címmel konferenciát rendezett a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának (MNL OL) Hess András téri épületében 2014. november 12-én. A konferencia célja egyfelől az volt, hogy az érdeklődők árnyaltabb képet kapjanak az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény megalkotásának körülményeiről, az új elektronikus anyakönyvi rendszer felépítéséről és működéséről; másfelől összegezze és megossza a törvény hatályba lépése óta eltelt négy és fél hónap során a kutathatóságról szerzett levéltárosi és kutatói tapasztalatokat, illetve az esetleges módosítások tekintetében konstruktív párbeszédre, vitára hívja az érintett szakmák és a törvényhozók képviselőit. A konferencia két részből állt, egyenként három referátummal. A levezető elnöki teendőket a Fialat Levéltárosok Egyesületének elnöke, Kántor Balázs látta el.

Az előadások sorát *Szabó Krisztián*, a budapesti X. kerületi önkormányzat jegyzője kezdte meg, aki 2009-ben, a Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Hatósági Főosztályának vezetőjeként irányító szerepet játszott a törvény megszövegezésében. Legjelentősebb újításként az elektronikus anyakönyvezés bevezetését jelölte meg, amely ugyanakkor a legnagyobb nehézséget is okozta, tekintve az informatikai háttér kiépítésének rendkívüli költségeit. Az eredeti javaslat szerint – átmeneti megoldásként – egyszerre működött volna a papíralapú és az elektronikus anyakönyvezés, ám egy 2013-ban elfogadott módosítás után, 2014-től kizárólag elektronikus úton történik az anyakönyvek vezetése. Az előadó részletesen bemutatta az új törvény anyakönyvekre vonatkozó kutathatóságának rendelkezéseit, amelyeket a levéltári és az adatvédelmi törvény alapján dolgoztak ki. A törvényben a legjelentősebb eltérések a korábbi állapothoz képest a kutathatósági időkeretek és a kutatási feltételek terén találhatók, amelyek jelentősen szigorodtak. Külön kitért arra, hogy az 1980. december 31-e előtt keletkezett anyakönyvek eredeti példányai (amelyek az anyakönyvvezető őrizetében) vannak nem kutathatók, csak a levéltárakban található másodpéldányok és alapíratok, melyekhez – a törvény adta lehetőségeknek megfelelően – hozzáférhetnek a kutatók. Az ennél később keletkezett anyakönyvek esetében, amelyeket az anyakönyvvezető őriz, lehetséges a kutatás, az egyéb anyakönyvi iratok viszont már nem hozzáférhetőek. Előadását azzal zárta, hogy az új törvény végre lehetővé teszi a kutatást, bár lehetett volna engedékenyebb a kutatók irányába.

Ugróczy Mária, az Országos Anyakönyvi Hivatal és a Belügyminisztérium Állampolgársági Főosztályának egykori vezetője elsősorban az elektronikus anyakönyvvezetésről, és annak intézményi háttéréről tájékoztatott előadásában. Felvázolta a szakfelügyelet és az irányító szervek intézménytörténetét, majd megjegyezte, hogy ezeknek az intézménynek a gyakori átalakítások, és a minisztériumi kötelelkből való kiszakításuk miatt gyenge az érdekérvényesítő képességük. Bemutatta az anyakönyvi nyilvántartás felépítését, és ismertette az új törvény által létrehozott alapírat-típusokat. Végül tájékoztatott arról, hogy mely szervezeteknek és személyeknek van adatrögzítési jogkörük, kiknek van hozzáférésük az adatbázisokban szereplő információkhoz, és milyen kötelezettségei vannak a levéltáraknak az anyakönyvi adatkezelésben.

Reisz T. Csaba, a MNL OL címzetes főigazgatója kifejtette, hogy a kutathatóság megfelelő szabályozása érdekében a levéltáraknak közvetítő szerepet kéne betölteniük a törvényhozás és a kutatók között. Az új törvényt jelen formájában több szempontból is problémásnak ítélte, ezért kezdeményezett párbeszédet a Turul 2014. évi 1. számába írt cikkével, amely azonban nem talált visszhangra szakmai körökben. Előadásában vitaindító javaslatait – a levéltári törvény rendelkezéseit szem előtt tartva – tézisekben foglalta össze, amelyek szerint az anyakönyvek és az anyakönyvi alapíratok marandandó értékű köziratok, így levéltárban van a helyük. Ezzel szemben jelenleg a levéltárak az anyakönyvek másodpéldányait őrzik, amelyek azonban nem minősülnek marandandó értékű iratoknak, és csupán biztonsági okokból kerültek a levéltárakba. Ennek fényében a másodpéldányok nem tekinthetők levéltári anyagnak, így a törvényben határozott védelmi idő sem érvényes rájuk, ahogy az egyházi anyakönyvekre sem. Mindezek mellett elismerte, hogy ez az első olyan törvény, amely lehetővé teszi az állami anyakönyvekhez való hozzáférést, viszont olyan védelmi időket szab meg, amelyek tulajdonképpen ellehetetlenítik a kutatást, és elriasztják a kutatókat. Ez pedig súlyosan sérti a tudományos kutatási rendszer és a levéltárak integritását, valamint az egyéni, közösségi, nemzeti és tudományos érdekeket is. Javaslatára szerint inkább az adatok nyilvánosságra hozatalánál kéne a megfelelő adatvédelmi lépéseket megtenni, nem a megismerhetőséget korlátozni. Felvetett olyan problémákat is, amelyekről a törvény nem rendelkezett, így az elektronikus anyakönyvek védelmét, az elektronikus biztonsági másolatok kérdését, és az 1980. december 31-e után keletkezett anyakönyvek kutathatóságát lehetővé tevő kutatási szabályozást (például a kutatóhely kialakításának, nyitva tartásnak vagy a kiadási határidőnek a meghatározása).

A szünet után *Kenyeres István*, Budapest Főváros Levéltárának főigazgatója beszámolt a BFL-nek, az új törvény értelmében megalkotott kutatási szabályzatáról, illetve a törvény bizonyos rendelkezéseinek értelmezése körüli nehézségekről. Ennek illusztrálására bemutatta azt a véleménye szerint nem túl építő jellegű levelezést, amelyet a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium közjogi jogalkotásért felelős államtitkárával, majd a Belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkárával folytattak hivatalos állásfoglalás végett. Ezután kitért az új szabályzat anyakönyvi kutatással kapcsolatos rendelkezéseire, melyek a törvény előírásaihoz képest szigorúbb védelmi időket szabtak meg. Tapasztalatait összegezve megállapította, hogy bár szerinte a védelmi idő lejártá előtt történő kutatás szabályozása jól lett megoldva, valamint minden anyakönyv mikrofilmre, és digitalizálva van, mégis érezhetően csökkent az anyakönyvek kutatottsága, ezért szerinte is módosítani kéne a törvényt.

Hermann István, a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárának igazgatója, előadásának elején bemutatta a levéltár kutatási szabályainak az utóbbi években történt változásait. Elmondta, hogy a korábbi anyakönyvi törvény alapján 2010 és 2014 között nem volt engedélyezve az állami anyakönyvekben való kutatás. (A szabályozást egy kutatói panasz kivizsgálása után alkották meg, a vizsgálat során ugyanis újraértelmezték a régi törvényt, amely tiltotta az anyakönyvek kutatását.) Az új törvény ezt lehetővé tette, de számos értelmezési problémát is felvetett. Meglátása szerint több fogalom – így az anyakönyvi bejegyzés és a kutatás – jelentése nincs pontosan definiálva az értelmező rendelkezések között. A levéltárak tájékoztatási kötelezettsége az érintettek személyes adatainak kezeléséről ugyancsak nem egyértelmű a törvényben. Továbbá az az elvárás, hogy az anyakönyvek egyes bejegyzéseit egymástól elkülönítve bocsássák a kutatók rendelkezésére, megoldhatatlan a levéltárak számára. Mindezen problémák pedig abból adódtak, hogy a törvény előkészítése során nem egyeztettek az illetékes szervekkel, így a levéltár és a kutatók számára kedvezőtlen eredmény született. Véleménye szerint felülvizsgálatra szorulnak az anyakönyvi személyes adatokra vonatkozó védettségi időkorlátok is, mert ez a kérdéskör sem lett megfelelően kidolgozva.

Az utolsó előadó *Kollega Tarsoly István* volt, aki a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület elnökeként kutatói oldalról mutatta be az új anyakönyvi törvény hatásait. Elmondása szerint komoly kutatói panaszok nem érkeztek, az új szabályozás nem vetette vissza a családfakutatást, sőt a MACSE taglétszáma folyamatosan bővül, ami jelzi, hogy van igény a személyes/családi múlt megismerésére. Véleménye szerint ennek érdekében az állami anyakönyveket indexelni kéne és minél szélesebb körben elérhetővé tenni. Erre vonatkozóan jó példaként hozta fel a MACSE online adatbázisát, amelyben rekordonként lehet keresni, így az eredeti anyakönyveket sem kell megtekinteni. Az törvény azonban ellehetleníti a működését, mert az új szabályok értelmében egy részét törölniük kéne, ez viszont a múlt megismerésének jogát, a múlthoz való hozzáférést csorbítaná.

A konferencia végén *Gecsényi Lajos*, a Magyar Országos Levéltár korábbi főigazgatója elnöklésével kerekasztal beszélgetés kezdődött. Az elnök méltatta az előadásokat és örömet fejezte ki afellett, hogy azok az anyakönyvi kutatás problémáin túl, a levéltári munka problémáiról is szóltak. A kerekasztal beszélgetés során Ugróczky Mária a születési anyakönyvek adattartalmának változásainak nyomon követését és feltárását szorgalmazta. Reisz T. Csaba a személyes adatok védelmének meghosszabbítása kapcsán kifejtette, hogy az anyakönyvek őrzésének nem a titkosítás, hanem a kutathatóság lehetővé tétele a célja, ezért a levéltáros szakmának meg kell szabaddania a kutatást a felesleges korlátozásoktól. Kenyeres István megjegyezte, hogy a vonatkozó európai szabályozások mellett érdemes lenne a jól működő családfa-kutatási adatbázisokat is mintául venni. Az anyakönyvek közirati jellege kapcsán hozzátette, hogy – mivel ezek maradandó értékűek – a levéltáraknak ellenőrizniük kéne az anyakönyvi hivatalok iratkezelését és az iratok őrzésének körülményeit is. Kollega Tarsoly István szerint az elektronikus anyakönyvi rendszer adatalelemből készített adatbázisok kiváló alapot nyújthatnának a családfakutatásoknak, de ehhez az adatok megismerhetőségére vonatkozó részeket meg kéne változtatni a törvényben.

Gecsényi Lajos a kerekasztal-beszélgetés és a konferencia zárásaként megkérte a résztvevőket, hogy minden érintett fórumon hirdessék az elhangzottakat, mert azok nem csak a szűk szakmát, hanem szélesebb közönséget érintenek.

Az elhangzott előadások tanulsága az volt, hogy – bár a törvény megengedi az anyakönyvekben való kutatást, mégis számtalan olyan korlátozást és ellentmondást tartalmaz, amely jelentősen megnehezíti, adott esetben ellehetleníti a kutatók és a levéltárak munkáját. Ennek egyik jellemző példája, hogy a védelmi idő tekintetében mást ír elő a hatályos levéltári törvény és az új anyakönyvi törvény. Előbbihez képest az anyakönyvi törvényben megemelték a személyes adatok védelmében megszabott kutatói korlátozást (levéltári törvényben: halálozás után 30, irat keletkezése után 60, születés után 90 év; anyakönyvi törvényben: irat keletkezése után 75, születés után 100 év). Ám ettől még – a halotti anyakönyvek bejegyzésein kívül – nem lehet biztosan tudni, hogy az érintett személy életben van-e, és így adatai biztosan nem kutathatóak. Ennek kiküszöböléséhez a levéltáraknak bejegyzésenként kellene nyilvántartaniuk az anyakönyvi adatokat, ami kivitelezhetetlen lenne, így más megoldásokat kellett találniuk. A BFL például a védelmi időhatár szigorításával (születés után 130 év, házasság után 86 év), a MNL pedig a születési és házassági anyakönyvek kutatásának korlátozásával reagált az új szabályozásra. A konferencia fő mondanivalója értelmében szükség van további szakmai párbeszédre, amelyet minél inkább ki kell szélesíteni – bevonva a törvényhozás képviselőit is –, hogy egy törvényt módosítással olyan jó megoldás születessen, amely minden érintett érdekeire tekintettel van.

Derzsy Márk

E számunk szerzői

APÁTI ANNA ZITA levéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bp.)

DERZSY MÁRK egyetemi hallgató (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bp.)

KEGLEVICH KRISTÓF középiskolai tanár (Fazekas Mihály Gimnázium, Bp.)

KOVÁCS GERGELY egyetemi hallgató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bp.–Piliscsaba)

NEUMANN TIBOR: tudományos főmunkatárs (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Bp.)

SZASZKÓ ELEK középiskolai tanár (Karinthy Frigyes Két Tanítási Nyelvű Gimnázium, Bp.)

C. TÓTH NORBERT tudományos főmunkatárs (Magyar Tudományos Akadémia–Szegedi Tudományegyetem–Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Magyar Medievisztikai Kutatócsoport)

TÁJÉKOZTATÓ

Szerzőink figyelmébe

A szerkesztőség a beérkezett kéziratok közléséről két anonim szakmai bíráló (lektor) véleményének ismeretében hoz döntést. A szerkesztőség kizárólag olyan kéziratokat fogad el, amelyek megfelelnek a szerkesztőség által előírt követelményeknek. Kérjük a tanulmányok és az ismertetések szerzőit, hogy minden esetben végleges szövegű kéziratokat küldjenek, mivel a korrektúrában a szerkesztők által megszerkesztett kéziratokon érdemi változtatásokra már nincs lehetőség. A szerkesztőség jegyzetapparátussal együtt lehetőleg 0,5–1 íves (20–40 000 „n”) tanulmányokat, recenziók esetében maximum 5 oldalas (10 000 „n”) írásokat vár. Ennél nagyobb terjedelmű kéziratok megjelentetésére is van lehetőség indokolt esetben (maximum 100 000 „n”). Az ismertetéseknél kérjük az ismertetendő mű (művek) pontos bibliográfiai adatait közölni. A tanulmányokban csak a jegyzetekben történik hivatkozás, nem kell felhasznált irodalom- vagy rövidítésjegyzéket készíteni.

Az egységes jegyzetapparátus érdekében kérjük az alábbiak betartását:

- A hivatkozott művek szerzőinek nevét kurziválni kell; nem kurziváljuk viszont szerkesztőjének (szerkesztőinek) nevét. Ez utóbbiakat a jelzett könyv, tanulmánykötet címe után zárójelbe téve adjuk meg (pl. Szerk. Domanovszky Sándor.). Ha egy műnek több szerzője, illetve szerkesztője van, azokat nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól. A szerző(k) neve után a cím előtt kettőspontot tegyünk.
- Az oldalhivatkozásokor kérjük az oldal sorszámát megadni, a tól–ig-oldalszámok és évszámok esetében nagy kötőjelet (–) írjunk (38–40., 61–72.).
- A hivatkozásokor csak a kiadás helyét és évét tüntessük fel, a kiadót nem.
- Ha a hivatkozott mű esetében több kiadási hely van megadva, az egyes helységeket nagy kötőjellel (–) válasszuk el egymástól (pl. Bp.–Debrecen). Ha a kiadás helye Budapest, azt mindig rövidítve írjuk ki (Bp.). A kiadás helye után, az év előtt vesszőt kell tenni (pl. Bp.,).
- Amennyiben a hivatkozott mű valamilyen sorozat keretében jelent meg, a sorozat címét a kiadási hely és év után zárójelben tüntessük fel: pl. (Monumenta Hungariae Historica).
- Ha tanulmánykötetben napvilágot látott cikket idézünk, úgy a hivatkozott tanulmány után az „In:” szócskát írjuk, és közvetlen utána adjuk meg a tanulmánykötet címét és zárójelben a szerkesztőjét/szerkesztőit.
- Folyóiratban megjelent cikkekre történő hivatkozásokor nem tesszük ki az „In:” szócskát. A hivatkozott folyóirat címét kurziváljuk, és utána tegyünk vesszőt; ezt követi az évfolyam vagy kötetszám, majd zárójelbe téve a megjelenés éve, utána az illető évben megjelent szám, végül pedig az oldalszám: pl.: *Történelmi Szemle*, 1 (1958) 1. sz. 52. Az éven belüli számot csak abban az esetben jelöljük, ha a folyóiratnál nem folyamatos a lapszámozás az egyes számok esetében.
- Amennyiben ugyanarra a műre történik hivatkozás, kérjük a hivatkozott szerző családi nevét teljesen megismételve, keresztnévét azonban rövidítve megadni, utána kettős pontot tenni, majd az „i. m.” jelölést használni. Ezt követi az oldalszám. (Pl.: *Nagy I.*: i. m. 32.). Ha egymást követően ugyanarra a műre és oldalszámra hivatkozunk, írjuk, hogy „Uo.” Ha ugyanazon szerző egy másik munkájára, tanulmányára hivatkozunk, úgy az utóbbit/utóbbiakat az előbb idézettől egyértelműen el kell különíteni (pl. rövidített címmel, kerülve az évszámos rövidítést) és erre hivatkozni. Ha szerkesztett műre, forráskiadványra vagy sokszerzős műre történik hivatkozás, akkor a cím után zárójelben közöljük a továbbiakban alkalmazott rövidített címet (pl. a továbbiakban Reg. Arp.). Ha több kötetes műre történik hivatkozás, kérjük minden esetben az idézett kötetszámot, eltérő kiadási hely és év esetén ez utóbbiakat is feltüntetni. (Pl. *Nagy I.*: i. m. XI. k. Pest, 1858.)
- A kéziratokban az évszázadokat – idézetek, tanulmány- és könyvcímek kivételével – arab számmal jelöljük.
- Írásaikat minden esetben Word for Windows szövegszerkesztő programban készítve juttassák el a szerkesztőségbe elektronikus úton a turul@mol.gov.hu vagy a szerkesztőség tagjainak címére. A szöveget balra zártan írják, és a kurziváláson kívül semmilyen kiemelés (kövérítést, aláhúzást, ritkítást) vagy formázást ne alkalmazzanak. A tapadó írásjeleket is kurziválni kell, ha az előtte álló szó kurzív.
- A betűtípusok megválasztásakor ajánljuk a Times New Roman-t.
- A lábjegyzeteket automatikus számozással kérjük megadni, „lábjegyzet”-programot választva. Így a jegyzetek az oldal aljára kerülnek.
- Amennyiben a kiadandó tanulmányban képet/képeket is kívánnak közölni, kérjük azt/azokat mellékelni, vagy digitális formában a kézírathoz csatolva beküldeni, minden esetben jelölve a kéziratban, az/azok hova kerüljön/kerüljenek. Csak nyomdai szempontból jó minőségű képeket tudunk közölni. A Magyar Országos Levéltár anyagából közlendő képet nem szükséges mellékelni, csak a pontos jelzetet feltüntetni.
- Amennyiben nagyobb méretű táblázatokat kívánnak közölni, melyek meghaladják a folyóirat szedéstűkőr-szélességét, kérjük azokat a tanulmány szövegének végéhez illeszteni, külön szakaszban. A genealógiai táblázatokat is Word for Windows szövegszerkesztő programban kérjük.
- Csak a jegyzetekben (ld. = lásd, vö. = vesd össze, pl. = például) használjunk rövidítéseket, a főszövegben ne, ott tehát kiírjuk, hogy „például”.
- A főszövegben és a jegyzetekben az idézeteket nem kurziváljuk, csak idézőjelbe tesszük. Az idegen nyelvű (többnyire latin) kifejezéseket, formulákat viszont kurziváljuk.
- A folyóiratban közlésre kerülő tanulmányokról különnyomatokat csak külön igény alapján, megegyezés szerint készítünk. Az aktuális számból a tanulmányok szerzői öt tiszteletpéldányt kapnak, valamint dolgozatukat elektronikusan PDF formátumban.

Példák a hivatkozásokra:

Monográfiák esetében:

Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan. Bp., 1930. (A magyar történettudomány kézikönyve II. 3.)

Folyóiratok esetében:

Ghyczy Pál: Kanizsai Dorottya címereslevele 1519-ből. *Turul*, 46 (1932) 68–70.

Szerkesztett kiadvány esetében:

Thallóczy Lajos: Jajcza (bánság, vár és város) története 1450–1527. (Az oklevéltárat szerk. Horváth Sándor.) Bp., 1915. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria XL.) 76.

Tanulmánykötetben megjelent írás esetében:

Kubinyi András: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére. (Szerk. Koszta László.) Szeged, 1995. 309–355.

Digitális adathordozók esetében:

Engel Pál: Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Bp., 2001. Oslis nem.